

Verslag van de Conferentie voor Duurzaamheidsdidactiek

LESSEN VOOR EEN HOOPVOLLE TOEKOMST

Hoe geven we les over duurzaamheid, zodat onze leerlingen niet alleen problemen zien, maar een hoopvol perspectief ontwikkelen? Een perspectief dat laat zien dat keuzes en acties er toe doen en dat de toekomst geen voldongen feit is. Hoe informeer je leerlingen en vermijd je daarbij valkuilen, zoals het aanjagen van verlamdende angst? Hoe passen we duurzaamheidseducatie concreet toe in ons onderwijs? Die vragen waren voor HvA, UU, HU en U-Talent aanleiding voor het organiseren van de eerste didactiekconferentie over duurzaamheid op vrijdag 12 april.

Initiatiefnemer Peter Duifhuis (docent-onderzoeker) vertelt: "Er wordt veel georganiseerd op het gebied van duurzaamheid, maar een conferentie voor docenten, over wat zij in hun dagelijkse praktijk kunnen doen, ontbrak.

We merken juist dat docenten in de praktijk en in opleiding veel vragen hebben, over hoe ze het in de klas kunnen aanpakken en hoe duurzaamheidsonderwijs meer plek op school kunnen geven. Met deze conferentie wilden we daar gehoor aan geven en laten zien dat duurzaamheid raakt aan alle schoolvakken".

Het aantal deelnemers overtreft de verwachtingen. Op deze vrijdagochtend stromen 250 deelnemers de grote collegezaal op het Utrechtse Science Park binnen. Onder hen voornamelijk docenten uit het voortgezet onderwijs en lerarenopleiders. En wat deze conferentie onderscheidend maakt, het zijn docenten van alle schoolvakken. In het openingswoord licht Peter Duifhuis toe hoe het Europese GreenComp framework een fundament vormt onder het programma van deze dag.

EUROPESE GREENCOMP FRAMEWORK

De vier competenties in dit framework vormen mogelijke doelen voor duurzaamheidsonderwijs:

1. Het belichamen van duurzaamheidswaarden, over het waarderen van duurzaamheid en het ondersteunen van eerlijkheid
2. Het omarmen van complexiteit van duurzaamheid, over systeemdenken en kritisch denken
3. Het visualiseren van een duurzame toekomst, over toekomstgeletterdheid en aanpassingsvermogen
4. Het nastreven van duurzaamheid, over politieke handelingsvaardigheid en individueel initiatief

---

In de daaropvolgende twee keynotes wordt duidelijk waar je als docent rekening mee moet houden als je gaat werken met deze GreenComps. Sander Thomaes, hoogleraar ontwikkelingspsychologie aan Universiteit Utrecht, vertelt dat veel jongeren onzeker zijn over de toekomst, maar dat zij ook graag een bijdrage willen leveren aan een oplossing. Effectief duurzaamheidsonderwijs steunt volgens hem op: 'kennis over het vraagstuk, positieve ervaringen, lokale relevantie en aansluiten bij de belevingswereld van jongeren'. Hij benadrukt het belang van autonomie: laat leerlingen hun eigen keuzes maken over de bijdrage die zij willen leveren. In de tweede keynote geeft Wieneke Maris, docent aardrijkskunde aan de International School in Den Haag, praktische voorbeelden uit haar onderwijspraktijk. Ze vertelt hoe ze haar weg zoekt binnen de schoolorganisatie en omgaat met (soms) kritische reacties van ouders. Wieneke bezocht in verschillende Europese landen mooie voorbeelden van duurzaamheidsonderwijs. Ze neemt ons mee in haar dilemma hoe je leerlingen laat werken aan oplossingen, zonder de verantwoordelijkheid op hun schouders te leggen. Dit is voor veel docenten in het publiek herkenbaar.

De deelnemers van de conferentie willen vandaag vooral leren over emoties, werkvormen en integratie van vakken. Diverse inspiratiesessies en workshops geven antwoord op die leervragen. De sessies sluiten aan bij de verschillende schoolvakken én hebben allen een link met de GreenComps. Een sessie die aansluit bij het belichamen van duurzaamheidswaarden (GreenComp 1), gaat bijvoorbeeld over duurzaamheid in het talenonderwijs. Jan Willem van der Weij (lerarenopleider Nederlands) en Mark Boode (schrijver) bespreken hoe ervaringen en gevoelens een rol spelen als je nadenkt over de wereld van nu en morgen. Ze laten zien hoe je door spreek- en schrijfvaardigheid leerlingen kunt laten vertellen over de natuur, het verleden, heden en de toekomst. Over de tweede GreenComp, het omarmen van complexiteit, vertelt Joost van Vijfeijken (docent scheikunde) hoe je systeemdenken kunt inzetten om een specifiek duurzaamheidsvraagstuk te doorgronden. Hij bespreekt hoe je leerlingen (indirecte) relaties kunt laten doorzien tussen de verschillende onderdelen van een duurzaamheidsvraagstuk. Voor het visualiseren van een duurzame toekomst (GreenComp 3) stellen Tessa de Leur en Iris Pauw (lerarenopleiders geschiedenis en aardrijkskunde) dat verbeeldingskracht het gesprek op gang kan brengen over de wereld van nu en morgen. In hun workshop presenteren zij verschillende verbeeldingsopdrachten die je kunt inzetten voor toekomstgericht onderwijs. En Laura de Hoog en Patricia van Lieshout (docenten aardrijkskunde en biologie) vertellen hoe zij werken aan GreenComp 4, het nastreven van duurzaamheid. Op hun vmbo-b/k school in Veghel weten zij leerlingen te inspireren door een Natuurbeleefweek en het project Toekomstboeren.

Tijdens de pauzes en de lunch wordt er volop gediscussieerd en uitgewisseld. Er hangt een energieke sfeer en de deelnemers zijn enthousiast over de dag. Geschiedenisdocent Daniëlle vindt het programma divers, praktisch en inspirerend. En lerarenopleider Jeroen waardeert de brede opzet van de conferentie. Hij koos vooral inspiratiesessies van andere schoolvakken, om zijn eigen lessen beter aan te laten sluiten bij de onderwijspraktijk van zijn studenten.

Na alle sessies ontving een helpdesk van vier experts vragen die leefden aan het einde van de dag. Bijvoorbeeld: welke levens veranderende inzichten kunnen jullie nog met ons delen? Wieneke Maris vertelde dat alles start bij liefde. Liefde voor je vak als docent en liefde voor je omgeving en elkaar als mens. Waar je van houdt, daar draag je zorg voor. Volgens Wieneke moeten we in het onderwijs daarom werk maken van liefde voor onze omgeving. Adwin Bosschaart, lerarenopleider aan de HvA benadrukte dat het lesgeven over duurzaamheid een balanceer act is, waarbij het gaat over het balanceren tussen probleembesef en toekomstperspectief. Jelle Boeve-de Pauw, onderzoeker duurzaamheid aan de UU kijkt de goed gevulde zaal in en reflecteert op de ruggensteun die een bijeenkomst als deze is.

Vaak hebben we het gevoel alleen te staan en te vechten tegen de bierkaai. Vier en deel daarom je successen met elkaar: leren voor duurzame ontwikkeling doen we samen. Ook Eline Koopman van Leren voor Morgen onderstreept dat: 'vind je maatje', 'er is meer dat jullie bindt dan je soms op het eerste oog zou denken en inspiratie komt uit verrassende hoeken!'.

“

"we realiseren ons nu pas hoe trots we mogen zijn op wat we doen op onze school. Het doet ons goed om te weten dat we hier niet alleen in staan!"

”

Aan het einde van de dag zijn workshopgevers Laura en Patricia enigszins beduusd van het enthousiasme over hun workshop: "we realiseren ons nu pas hoe trots we mogen zijn op wat we doen op onze school. Het doet ons goed om te weten dat we hier niet alleen in staan!". En daarmee is het doel van deze conferentie meer dan bereikt.

Tegelijkertijd zijn we nog lang niet uitgesproken over duurzaamheid in het onderwijs en zijn er nog zoveel meer inspirerende praktijkvoorbeelden. Daarom volgt er in 2025 een tweede editie, waarin we proberen nóg meer docenten én schoolvakken te betrekken bij het lesgeven voor een hoopvolle toekomst!

LESSEN VOOR EEN HOOPVOLLE TOEKOMST

CONFERENTIE OVER
DUURZAAMHEIDSDIDACTIEK

GROENE
COMPETENTIES

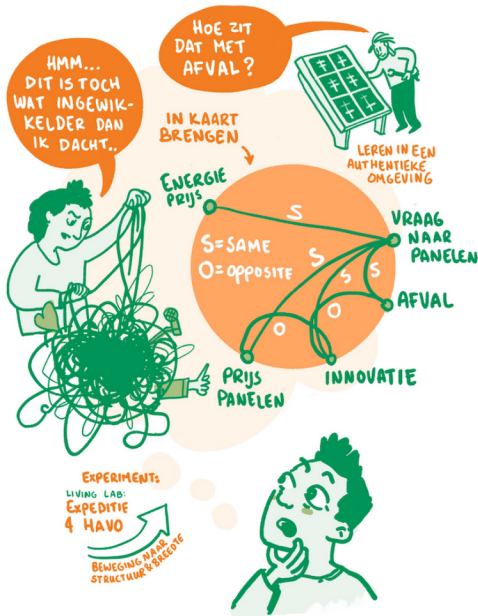
1 BELICHAMEN
VAN DUUR-
ZAAMHEID-
WAARDEN

2 OMARMEN
VAN
COMPLEXITEIT

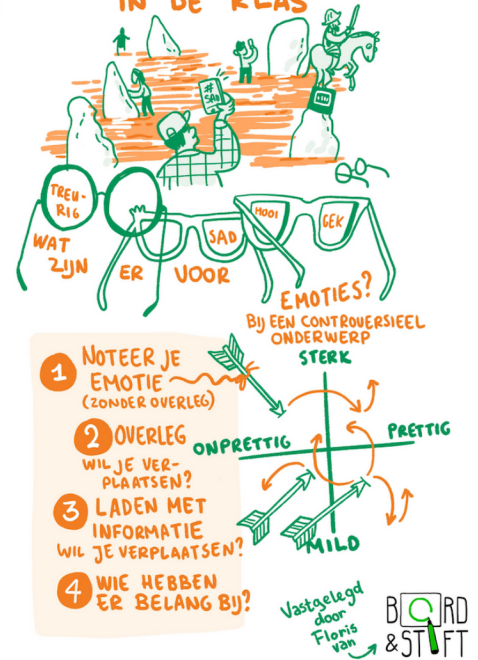
3 VISUALISEREN
VAN EEN
DUURZAME
TOEKOMST

4 HET NASTREVEN
VAN DUURZAAMHEID

SYSTEEMDENKEN

EMOTIE NET- WERKEN BIJ GEVOELIGE VRAAGSTUKKEN IN DE KLAS

De didactiekconferentie *Lessen voor een Hoopvolle Toekomst* werd in 2024 georganiseerd door lerarenopleiders en onderzoekers van Hogeschool Utrecht, Hogeschool van Amsterdam, Universiteit Utrecht en U-Talent, met ondersteuning van Coöperatie Leren voor Morgen.

Op de website duurzaamheidsdidactiek.nl vind je het programma en de presentaties van de workshops. Houd deze website ook in de gaten voor informatie over de tweede editie die volgt in 2025!

duurzaamheidsdidactiek.nl